

METODOLOŠKI DOKUMENT ISTRAŽIVANJE O TROŠKOVIMA RADA

Sarajevo, 2017. godina

Izdaje Federalni zavod za statistiku FBiH, 71000 Sarajevo, Zelenih beretki 26

Telefon: +387 (33) 20 64 52, Fax: +387 (33) 22 61 51

Elektronska pošta: fedstat@fzs.ba, Internetska stranica: <http://www.fzs.ba>

Odgovara: Doc. Dr. Emir Kremić, direktor

SADRŽAJ

UVOD.....	4
SKRAĆENICE.....	4
1. OSNOVNE ADMINISTRATIVNE INFORMACIJE	
1.1. Naziv istraživanja.....	5
1.2. Nosilac istraživanja (područje statistike) i periodika istraživanja.....	5
1.3. Pravna osnova statističkog istraživanja i obaveza davanja podataka.....	5
1.4. Povjerljivost i zaštita podataka.....	5
2. METODOLOŠKE OSNOVE	
2.1. Šta je Istraživanje o troškovima rada.....	5
2.2. Cilj istraživanja.....	5
2.3. Korištene klasifikacije.....	5
2.4. Relevantni međunarodni standardi.....	5
2.5. Definicije i objašnjenja.....	6
3. ORGANIZACIJA I PROVOĐENJE ISTRAŽIVANJA	
3.1. Prikupljanje podataka.....	7
3.2. Ciljana populacija.....	8
3.3. Izvještajne jedinice.....	8
3.4. Period posmatranja.....	8
3.5. Obuhvat i uporedivost.....	8
3.6. Nacrt uzorka.....	8
3.7. Rezultati istraživanja i objava podataka.....	8
3.8. Korisnici podataka.....	8

UVOD

Istraživanjem o troškovima rada obezbjeđuju se podaci o visini i strukturi troškova rada poslodavca za zaposlene osobe. Istraživanje se provodi u četvorogodišnjoj dinamici, prema zahtjevima EU. Prvo istraživanje ove vrste provedeno je za referentnu 2009. godinu, a na osnovu iskustva pilot istraživanja provedenog 2008. godine.

Ovi podaci omogućavaju poslodavcima i kreatorima ekonomske politike uvid u stanje i strukturu troškova rada u Federaciji BiH i njihovo poređenje sa međunarodnim tržištem rada, a naročito sa zemljama članicama EU.

Istraživanje o troškovima rada je zajednički projekat tri statističke institucije u BiH (Agencija za statistiku BiH, Republički zavod za statistiku RS i Federalni zavod za statistiku), koje provode istraživanje u isto vrijeme i na osnovu zajednički definisanog instrumentarija.

SKRAĆENICE

BiH	Bosna i Hercegovina
BHAS	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
FZS	Federalni zavod za statistiku
RZS RS	Republički zavod za statistiku Republike Srpske
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
RS	Republika Srpska
EU	Europska unija
EUROSTAT	Europski statistički ured
ITR	Istraživanje o troškovima rada
NACE Rev.2	Europska Klasifikacija ekonomskih djelatnosti
KD BiH 2010	Klasifikacija djelatnosti Bosne i Hercegovine 2010
SPR	Statistički poslovni registar

1. OSNOVNE ADMINISTRATIVNE INFORMACIJE

1.1. Naziv istraživanja

Istraživanje o troškovima rada
Skraćeni naziv: ITR

1.2. Nosilac istraživanja (područje statistike) i periodika istraživanja

Istraživanje o troškovima rada je četvorogodišnje istraživanje koje provodi Federalni zavod za statistiku uz učešće deset područnih Službi za statistiku u kantonima.

Istraživanje se provodi u sklopu Sektora za statistiku stanovništva i društvene statistike, u Odsjeku za statistiku tržišta rada.

Istraživanje se provodi jedanput u četiri godine, u jesen, i njeno provođenje na terenu traje mjesec dana.

1.3. Pravna osnova statističkog istraživanja i obaveza davanja podataka

Statističko istraživanje o troškovima rada (ITR) provodi se na osnovu Zakona o statistici u Federaciji BiH ("Službene novine FBiH" br. 63/03 i 09/09), Programa i Plana provođenja statističkih istraživanja od interesa za Federaciju BiH.

1.4. Povjerljivost i zaštita podataka

Podaci koji se prikupljaju putem ovog istraživanja koristit će se isključivo za statističke svrhe i neće se objavljivati kao pojedinačni. Upotreba, povjerljivost i zaštita podataka utvrđena je članovima od 36. do 42. Zakona o statistici FBiH i primjenjivat će se prilikom statističke obrade predmetnih podataka.

2. METODOLOŠKE OSNOVE

2.1. Šta je Istraživanje o troškovima rada

Istraživanjem o troškovima rada prikupljaju se podaci o isplaćenim plaćama i ostalim troškovima rada koje poslodavac plaća za zaposlene osobe, gledano sa aspekta troškova poslodavca a ne sa aspekta primanja zaposlenih. Ovo istraživanje provodi se u svim zemljama EU, prema smjericama i Regulativama evropske komisije.

2.2. Cilj istraživanja

Glavni cilj istraživanja o troškovima rada je da se obezbijede podaci o visini i strukturi troškova rada koje poslodavac ima na osnovu angažovanja radne snage. Ovi podaci omogućavaju poslodavcima i kreatorima ekonomske politike uvid u stanje i strukturu troškova rada na domaćem tržištu i njihovo poređenje sa međunarodnim tržištem rada, a naročito sa zemljama članicama EU. Ovi će rezultati takođe pokazati uticaj zakonskih odredbi na visinu troška rada koji poslodavac ima prilikom zapošljavanja novih zaposlenika.

2.3. Korištene klasifikacije

Klasifikacija djelatnosti BiH 2010 (KD BiH 2010), usklađena sa međunarodnom klasifikacijom djelatnosti NACE Rev. 2.

2.4. Relevantni međunarodni standardi

Regulativa Vijeća EU br. 530/1999; Regulative Evropske komisije br. 1726/1999 i 1737/2005 i Metodološke upute Evropskog statističkog ureda EUROSTAT.

2.5. Definicije i objašnjenja

A.1 Ukupno zaposleni obuhvataju sve zaposlene osobe koje imaju zasnovan radni odnos na neodređeno ili određeno vrijeme, bez obzira da li rade puno ili kraće od punog radnog vremena, a primile su plaću. Nisu uključene osobe angažovane po osnovu ugovora o djelu ili autorskom ugovoru, putem omladinskih i studentskih servisa, te učenici i studenti na praksi.

A.11 Zaposleni koji su radili puno radno vrijeme obuhvataju zaposlene osobe koje su primile plaću a radile su puno ili duže od punog radnog vremena. Ako zakonom, općim aktom ili ugovorom o radu nije određeno radno vrijeme, smatra se da puno radno vrijeme iznosi 40 sati sedmično.

A.12 Zaposleni koji su radili kraće od punog radnog vremena obuhvata zaposlene osobe koje su primile plaću, a radile su kraće od punog radnog vremena.

B.1 Ukupnan broj izvršenih sati rada obuhvata stvarno odrađene sate (efektivne sate rada); sate kada su zaposlene osobe bile na radnom mjestu, a nisu radile zbog kvara ili čišćenja mašina, pripreme ili čišćenja alata, trenutnog nedostatka posla, odmora kraćih od 30 minuta, pisanja radnih izvještaja, čekanja ili zastoja za koje nisu odgovorni zaposlenici a za to vrijeme su primili plaću; vrijeme provedeno na kursovima ili seminarima na radnom mjestu ili nekoj drugoj ustanovi bez obzira da li su zaposleni za te obuke dodatno plaćeni ili ne; i prekovremene sate (bez obzira na to da li su plaćeni ili ne).

U izvršene sate rada nisu uključeni sati kada zaposlene osobe nisu radile ili ih nije bilo na radnom mjestu (dnevni odmor duži od 30 minuta, godišnji odmor, placeni dopust, praznici i neradni dani utvrđeni zakonom, odsutnost zbog bolovanja bilo koje vrste, stručnog obrazovanja, plaćeni dopust do 7 dana, prevoz na posao i s posla).

B.11 Broj izvršenih sati rada zaposlenih u punom radnom vremenu obuhvata stvarno odrađene - izvršene sate rada zaposlenih osoba u punom radnom vremenu.

B.12 Broj izvršenih sati rada zaposlenih koji su radili kraće od punog radnog vremena obuhvata stvarno odrađene - izvršene sate rada zaposlenih osoba u radnom vremenu kraćem od punog.

C.1 Ukupan broj plaćenih sati rada obuhvata plaćene izvršene sate rada (u radnom vremenu i prekovremene sate) i plaćene a neizvršene sate rada (godišnji odmor, državni i vjerski praznici, bolovanja do 42 dana).

Ne obuhvata: neizvršene sate rada plaćene sredstvima fondova i drugih pravnih osoba (sate bolovanja dužeg od 42 dana, porodiljsko odsustvo i ostale refundirane sate rada)

C.11 Broj plaćenih sati rada zaposlenih u punom radnom vremenu obuhvata plaćene sate rada zaposlenih osoba koje su radile puno radno vrijeme.

C.12 Broj plaćenih sati rada zaposlenih u radnom vremenu kraćem od punog obuhvata plaćene sate rada zaposlenih osoba koje su radile kraće od punog radnog vremena.

D Ukupne troškove rada čine svi troškovi koje plaća poslodavac za zaposlene osobe. Ukupni troškovi rada iskazani su u **bruto iznosu** i obuhvataju: **naknade zaposlenima (D.1)**, odnosno troškove za plaće, naknade plaća i ostale naknade zaposlenima, davanja u naturi, socijalne doprinose i davanja na teret poslodavca; **troškove obrazovanja i usavršavanja zaposlenih (D.2)**; **ostale troškove poslodavca (D.3)**; umanjene za iznos **subvencija za troškove rada (D.5)**.

D.1 Naknade zaposlenima su definisane kao ukupne naknade, u gotovini ili naturi, koje plaća poslodavac zaposlenome za posao koji je obavljao tokom referentnog perioda. Naknade zaposlenima obuhvataju troškove za plaće, naknade plaća i ostale isplate zaposlenima (D.11), socijalne doprinose i davanja na teret poslodavca (D.12).

D.11 Troškovi za plaće, naknade plaća i ostale isplate zaposlenima obuhvataju: redovne i periodične isplate (osnovne plaće i dodatke na plaću, isplate po osnovu osobne poslovne uspješnosti ili poslovnog uspjeha preduzeća) (D.1111), isplate za neodrađene dane (za dane godišnjeg odmora, naknade za odustvovanje sa posla za vrijeme državnih i vjerskih praznika i neradnih dana utvrđenih zakonom, naknade plaća za prekide u radu bez krivice zaposlenih) (D.1113) i davanja u naturi – proizvodima preduzeća (isplate plaća i ostalih naknada u proizvodima preduzeća, stambeni smještaj zaposlenih, troškovi korištenja službenog automobila u privatne svrhe) (D.1114).

D.1111 Redovne i periodične isplate (plaće, naknade plaća i bonusi) obuhvataju redovne isplate zaposlenima (osnovna plaća i dodaci na plaću) (D.11111) i periodične isplate zaposlenima (naknade i bonusi) (D.11112).

D.11111 Redovne isplate zaposlenima (plaće i bonusi) obuhvataju isplate u novcu koje se isplaćuju redovno u svakom platnom periodu u toku godine, što je u većini slučajeva mjesečno. Ova varijabla uključuje: osnovnu plaću, dodatke na radni staž, dodatke za rad u smjenama, dežurstva, noćni rad, prekovremeni rad, rad nedjeljom i praznikom, dodatke zbog loših uslova rada, naknadu za ishranu u toku rada, naknade troškova prevoza na posao i sa posla, terenski dodatak, naknadu za odvojeni život. Varijabla D11111 odnosi se na bruto iznose, sa porezima i doprinosima na teret zaposlenog.

D.11112 Periodične isplate zaposlenima (naknade i bonusi) obuhvataju isplate koje se ne isplaćuju redovno u svakom platnom periodu. Ova varijabla uključuje: isplate zaposlenicima na osnovu osobne poslovne uspješnosti (količina obavljenog posla, kvalitet rada, inventivnost i inovacije), premije po osnovu uspješnosti poslovanja preduzeća (13.plaću), primanja članova upravnog i nadzornog odbora koji su u radnom odnosu kod isplatioca i druge isplate prema kolektivnom ugovoru ili unutrašnjem pravilniku poslovnog subjekta, regres za korištenje godišnjeg odmora, jubilarne nagrade, dnevnice za službena putovanja, naknade za troškove selidbe, novčana davanja za vjerske i druge praznike. Varijabla D11112 odnosi se na bruto iznose, sa porezima i doprinosima na teret zaposlenog.

D.1113 Isplate za neodrađene dane obuhvataju isplaćene naknade plaće zaposlenim osobama za vrijeme godišnjeg odmora, praznika i neradnih dana određenih zakonom. Također su uključene naknade za vrijeme odsutnosti za stručno obrazovanje, prekvalifikaciju ili dokvalifikaciju, za vrijeme prekida rada zbog elementarnih nepogoda, nestanka energije, kvara mašina ili uređaja, nedostatka sirovina, štrajkova i drugih slučajeva propisanih zakonom, kolektivnim ugovorom ili općim aktom.

D.1114 Davanja u naturi se odnose na procjenjene vrijednosti sve robe i svih usluga koje se pružaju zaposlenima. Oni obuhvataju: neto troškove poduzeća za proizvode koji su bili darovani zaposlenima, ili razliku nabavne cijene i cijene po kojoj su proizvodi bili prodani zaposlenim osobama, robne bonove, bonove za ishranu i kupone za prevoz. Također uključuju: **troškove korištenja službenog automobila** (troškove za privatnu upotrebu službenih automobila od strane zaposlenih osoba - trošak leasinga, amortizacije, premije osiguranja, održavanja, popravaka, parkiranja, garažiranja, goriva i slično); **troškove stambenog smještaja zaposlenih** (troškovi stambenog prostora koji je u vlasništvu preduzeća - troškovi održavanja i administracije, troškovi poreza i osiguranja povezanih s takvim smještajem, troškove rente koju plaća poslodavac za svoje zaposlenike i troškove za gradnju ili kupovinu smještajnih objekata od strane zaposlenih osoba - razlika između tržišno određenih kamatnih stopa i onih koje su stvarno date zaposlenicima); **ostala davanja u naturi** (troškove za popravke, održavanje i amortizaciju prostora za pružanje usluga s područja kulture, sporta i ostalih slobodnih aktivnosti u vezi sa zaposlenim osobama; troškove čuvanja djece zaposlenika - troškove vrtića i čuvanja djece kod kuće; prigodne darove za djecu zaposlenika, pokloni povodom 8. marta i drugih praznika, troškove mobitela, troškove za odmarališta, uplate poslodavca u fondove sindikata, stipendije prema ugovoru o školovanju i slično).

Ne uključuju troškove za plaće, naknade plaće i doprinose osobama zaposlenima u vlastitom preduzeću za usluge s područja kulture, sporta i ostalih slobodnih aktivnosti, sve oblike subvencija, troškove za odjeću namijenjenu upotrebi na radnom mjestu, investicije u objekte, prostore, prevozna sredstva i opremu te novčanu pomoć iz različitih fondova.

D.12 Socijalni doprinosi i davanja na teret poslodavca obuhvataju socijalne doprinose na teret poslodavca (D.121) i troškove socijalnih davanja (D.122)

D.121 Socijalni doprinosi na teret poslodavca obuhvataju zakonski propisane doprinose na teret poslodavca i dodatne isplate koje idu na teret poslodavca, a namijenjene su za socijalnu sigurnost zaposlenika.

D.122 Troškovi socijalnih davanja obuhvataju naknade plaća za dane bolovanja na teret poslodavca, premije osiguranja zaposlenih, pomoć zaposlenima i njihovim porodicama, otpremnine zaposlenima za čijim radom je prestala potreba, otpremnine za odlazak u penziju i sl).

D.2 Troškovi obrazovanja i usavršavanja zaposlenih obuhvataju: troškove za obuke, kurseve, seminare, stručno usavršavanje, za vanjske instruktore na teret poslodavca i sl. Ovdje spadaju takođe troškovi održavanja, popravke i amortizacije prostora i opreme koji su namijenjeni isključivo obrazovanju, izdatke za pomagala koja se koriste za obrazovanje. Ovi troškovi ne obuhvataju plaće i naknade plaća i doprinosa za instruktore zaposlene u preduzeću, ulaganja u prostore i opremu namijenjenu obrazovanju i troškove obrazovanja koje plaćaju zaposlenici.

D.3 Ostali troškovi poslodavca obuhvataju: troškove zaštite na radu i radne odjeće kao i troškove zapošljavanja novih zaposlenika (troškovi oglasa, konkursa i sl.).

D.5 Subvencije za troškove rada obuhvataju sve vrste subvencija od države ili drugih preduzeća ili organizacija usmjerenih isključivo za subvencioniranje dijela ili ukupnih troškova rada. Subvencije su odbitna stavka od ukupnih troškova rada. Isključuju se subvencije koje pokrivaju doprinose i plaćanja za socijalnu zaštitu, troškove obrazovanja i refundirana sredstva od strane Federalnog zavoda za zdravstveno osiguranje ili penziono osiguranje.

3. ORGANIZACIJA I PROVOĐENJE ISTRAŽIVANJA

3.1. Prikupljanje podataka

Istraživanje o troškovima rada u Federaciji BiH provodi se od 2010. godine. Provodi se jedanput u četiri godine u septembru mjesecu. Istraživanje se provodi mjesec dana a podaci koji se prikupljaju odnose se na prethodnu godinu. Prikupljeni podaci se dostavljaju Agenciji za statistiku BiH koja obrađuje i objavljuje rezultate za nivo BiH, agregirajući podatke iz dva entiteta i Brčko Distrikta.

U istraživanju o troškovima rada se primjenjuje metod izvještavanja na bazi obrasca u papirnoj formi ITR, koji popunjava svaki poslovni subject - pravna osoba obuhvaćen uzorkom. Izvještajne jedinice dostavljaju popunjene ITR obrasce Službama za statistiku u kantonima. Obrazac ITR pravne osobe popunjavaju na osnovu podataka iz računovodstvene evidencije. ITR obrazac dostavljaju uzorkom izabrane pravne osobe čije sjedište je na teritoriji Federacije BiH.

Rok za dostavljanje ovog izvještaja od strane poslovnih subjekata prema službama za statistiku kantona je 30 dana. Nakon unosa svih zaprimljenih ITR obrazaca, službe za statistiku u kantonima dostavljaju ITR baze podataka u centralni statistički ured - Federalni zavod za statistiku. Proces obrade podataka - provjera, poređenje, editovanje i imputacija podataka vrši se u Federalnom zavodu za statistiku.

Za neučešće pravne osobe u istraživanju popunjava se upitnik o neodzivu.

3.2 Ciljana populacija

Poslovni subjekti - pravne osobe (preduzeća, ustanove i druge organizacije), sa sjedištem na teritoriji Federacije BiH, iz svih područja djelatnosti KD BiH 2010, od B do S, koje imaju 10 i više zaposlenih. Nije uključeno područje djelatnosti O - Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje (uključivanje ovog područja po Regulativi EU je dobrovoljno).

3.3 Izvještajne jedinice

Pravne osobe koje imaju 10 i više zaposlenih a izabrane su metodom slučajnog uzorka. Birane su pravne osobe kao cjelina, a ne prema pripadajućim jedinicama u sastavu.

3.4. Period posmatranja

Period posmatranja ovog istraživanja, odnosno referentni period za koji se mjere troškovi rada, je prethodna godina. Referentna godina je određena EU Regulativom i jedinstvena je za sve zemlje članice.

3.5. Obuhvat i uporedivost

Okvir za izbor uzorka za ovo istraživanje su aktivne pravne osobe iz Statističkog poslovnog registra (SPR) Federalnog zavoda za statistiku, koji imaju 10 i više zaposlenih (stanje SPR na dan 31.12. referentne godine, ažuriran brojem zaposlenih iz godišnjih finansijskih izvještaja).

Okvirom su obuhvaćene pravne osobe iz područja djelatnosti KD BiH 2010 od B do S, osim područja: O-Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje. Okvir uzorka je stratifikovan prema pretežnoj djelatnosti pravne osobe na nivou oblasti KD BiH 2010 i prema klasama zaposlenih (10-19, 20-49, 50-249 i 250+ zaposlenih).

Klase zaposlenih su formirane na bazi originalnih klasa u SPR. Birane su pravne osobe kao cjelina, a ne prema pripadajućim jedinicama u sastavu.

3.6. Nacrt uzorka

Korištena je kombinovana metoda izbora pravnih osoba (stratifikovanog slučajnog uzorka i punog obuhvata), u zavisnosti od njihove veličine. Obuhvaćene su sve pravne osobe sa 50 i više zaposlenih, dok su ostale (od 10 do 49 zaposlenih) izabrane metodom slučajnog uzorka.

Prosječna veličina uzorka za istraživanje o troškovima rada iznosi oko 2.000 pravnih osoba u Federaciji BiH.

3.7. Rezultati istraživanja i objava podataka

Obradom podataka iz istraživanja o troškovima rada dobijaju se sljedeći podaci: prosječni mjesečni troškovi rada po zaposlenom (preračunat na ekvivalent punog radnog vremena), prosječni troškovi rada po izvršenom satu, a prema vrstama troškova zahtijevanih po regulativi EU: ukupni troškovi rada, naknade zaposlenima, troškovi za plaće, naknade plaća i ostale isplate zaposlenima, socijalni doprinosi, troškovi obrazovanja i usavršavanja zaposlenih, drugi troškovi poslodavca, subvencije, pobrojati stratifikovani prema područjima djelatnosti KD BiH 2010; prosječni mjesečni plaćeni i izvršeni sati rada po zaposlenom, prema djelatnostima KD BiH 2010.

Rezultati se objavljuju kao prvi i konačni, a prema Kalendaru publikovanja statističkih podataka.

Prvi rezultati objavljuju se 16 mjeseci nakon referentne godine, dok se konačni rezultati publikuju 18 mjeseci nakon referentne godine.

3.8. Korisnici podataka

Glavni korisnici podataka jesu vladina tijela, zavodi i druge državne institucije, tijela jedinica lokalne uprave i samouprave, sindikati, udruženja poslodavaca, istraživači, naučnici, novinari i međunarodne organizacije.